

Peter Štih

GORIŠKI GROFJE IN OBLIKOVANJE POKRAJINE OB SOČI IN NA KRASU V DEŽELO

Referat na 23. zborovanju slovenskih
zgodovinarjev, Tolmin, 1.—3. 10. 1986.

Eno glavnih komponent slovenske zgodovine od 12. do 15. stoletja predstavlja boj

hove posesti v Furlaniji, Istri, na Kranjskem in na Koroškem razvijale v štiri različne »dežele«, katerih notranji razvoj je potrebno obravnavati pri vsaki posebej.⁸ Prav razvoj goriških posesti ob Soči in na Krasu pa je pustil najotipljivejše sledove in posledice v poznejši upravni razdelitvi slovenskega ozemlja. In nenazadnje je bila Gorica sedež grofovskega rodu, ki se je imenoval po njej, in center njihove uprave, kar daje tem

novili samostan v Millstattu.²¹ V dvajsetih letih 12. stoletja že srečamo člane tega rodu, Majnharda, kako nosi naslov goriškega grofa²² in (oglejskega) odvetnika.²³ Kako je rod prišel v Furlanijo in Gorico, ni jasno. Zaradi lukenj v virih se nobene predpostavke, ki jih je od slovenskih zgodovinarjev rezimiral Milko Kos,²⁴ ne da dokazati. Več trdnih podatkov imamo za iz

pojava na Soči, ne imenujejo po neki grofiji Gorici, ker ta takrat še ni obstajala⁴⁰ in je bilo to ozemlje del furlanske grofije in trdno v rokah furlanskih grofov — oglejskih patriarhov. Goriški so se grofje imenovali po grofovskih pravicah, ki so jih imeli na zgornjem Koroškem, od koder so izvirali.⁴¹

Bolj kot vse drugo je posedovanje odvetniških pravic nad oglejskim patriarhat

jure» še vedno ostala oglejski fevd, saj se v primeru izumrtja goriškega rodu tudi v ženski liniji podelitve vrnejo Ogleju; »de facto« pa ta pogodba ustoličuje goriške grofe kot prave gospodarje.⁵⁴

Nadaljnji razvoj je te pridobitve vse bolj utrjeval in hkrati počasi, a nezadržno krhal vezi med goriškim gospodstvom ter oglejskim patriarhatom in Furlanijo. Tako je Gorica dob

držali svoje upravne funkcionarje v strožji odvisnosti.⁶⁸ Počasi se je formiralo tudi deželno plemstvo, ki je v veliki večini izhajalo iz vrst vazalov goriških grofov,⁶⁹ vendar temu razvoju zaradi pomanjkanja virov ne moremo prav slediti. Predvsem se pozna odsotnost deželnih ročinov. Čeprav sta za dve drugi goriški gospodstvi, Slovensko marko z Metliko in Istro, ki pa sta spadali pod istrsko vejo goriškega rodu, znana dva takšna privilegija, p

Besitzes erworben hätten. Das ist allerdings praktisch unmöglich. Zur selben Zeit nämlich (zwischen 1170 und 1180) verließ ein gewisser Heinrich sein **Allodium** in Görz und der Umgebung der Kirche von Brixen. Da das **gesamte** Görzer Land im Jahre 1001 auf zwei uns bekannte Besitzer geteilt wurde und es praktisch undenkbar ist, daß sich Aquileia einen Besitz, für den das Patriarchat auch das Immunitätsrecht besaß, — und auch später kommt es als alleiniger Eigentümer dieses gesamten Besitzes vor —, vollkommen entfremden ließe, müssen wir in Heinrichs Allodium jene Hälfte sehen, die im Jahre 100